

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСПЛКИ
„ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ”
КАФЕДРА ПРАВОЗНАВСТВА**

**ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПОТОЧНИХ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ
з навчальної дисципліни „ТЕОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА”
підготовки бакалавра спеціальності 081 «Право»**

Розглянуто та схвалено
на засіданні кафедри
правознавства
31 травня 2016 року
протокол № 10
Зав. кафедри
_____ проф. Лаврик Г.В.

Модуль I

ДЕРЖАВА, ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО, ПРАВО

Тема 1. Предмет і метод загальної теорії держави і права

Питання для обговорення

1. Система і функції юридичної науки.
2. Предмет загальної теорії держави і права.
3. Місце загальної теорії держави і права в системі юридичних наук.
4. Методологія загальної теорії держави і права.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Який зміст вчені-правники вкладають у поняття «юридична наука»?
- 1.2. Як співвідносяться поняття «юридична наука», «правознавство» та «юриспруденція»?
- 1.3. На які групи поділяють юридичні науки залежно від предмета дослідження?
- 1.4. Дайте визначення поняття «функції юридичної науки».
- 1.5. Назвіть і охарактеризуйте функції юридичної науки.
- 1.6. Охарактеризуйте предмет загальної теорії держави і права.
- 1.7. Що розуміють під державно-правовою закономірністю?
- 1.8. Чим зумовлюється місце теорії держави і права серед інших юридичних наук?
- 1.9. Що розуміють під методологією загальної теорії держави і права?
- 1.10. Охарактеризуйте систему методів загальної теорії держави і права.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Взаємозв'язок загальної теорії держави і права з іншими юридичними науками».
- 4.2. Розробити структурно-логічну схему «Взаємозв'язок загальної теорії держави і права з іншими суспільними науками».
- 4.3. Скласти схему, яка б відображала взаємозв'язки між поняттями «методологія», «метод», «методика», і письмово прокоментувати її.

5. Розв'язати тести:

5.1. Теорія держави і права – це:

- а) система наукових знань про загальні державно-правові закономірності;
- б) механічна сума знань, накопичених галузевими юридичними науками;
- в) система наукових знань про національно-державні правові системи;
- г) система знань про фундаментальні принципи буття права, про онтологічну природу права, його сутність.

5.2. Які з перерахованих наук є галузевими юридичними науками:

- а) криміналістика, судова психіатрія, судова медицина;
- б) конституційне право, цивільне право, фінансове право;
- в) історія політичних і правових учень, теорія держави і права;
- г) кримінологія, судова бухгалтерія.

5.3. Структурно-функціональний метод досліджень належить до групи:

- а) філософських методів;
- б) загальнонаукових методів;
- в) спеціально-юридичних методів;
- г) природничо-наукових методів.

5.4. Система достовірних знань про об'єктивні закони розвитку природи і суспільства, які були набуті в ході розвитку цивілізації – це:

- а) освіта;
- б) наука;
- в) юридична наука;
- г) фундаментальна наука.

5.5. Який із перерахованих методів застосовується для аналізу подібності, відмінності і класифікації правових систем:

- а) статистичний метод;
- б) метод порівняльного правознавства;
- в) діалектичний метод;
- г) соціологічний метод.

5.6. Вкажіть номер відповіді, яка правильно характеризує співвідношення об'єкта і предмета науки:

- а) поняття об'єкта є ширшим;
- б) поняття предмета є ширшим;
- в) поняття об'єкта і предмета не пов'язані між собою;
- г) всі відповіді є правильними.

5.7. Теорія держави і права належить до групи юридичних наук:

- а) теоретико-історичних;
- б) галузевих;
- в) спеціально-прикладних;
- г) міжнародно-правових.

5.8. Об'єктивний, необхідний, суттєвий, для певних умов загальний і сталий зв'язок державно-правових явищ між собою, а також з іншими феноменами, який безпосередньо обумовлює якісну визначеність цих явищ, що проявляється в їх юридичних властивостях – це:

- а) правова система;
- б) державно-правова закономірність;
- в) державний механізм;
- г) політичний режим.

5.9. Яка з функцій юридичної науки полягає у виявленні та фіксації наявних державно-правових явищ:

- а) констатуюча;
- б) інтерпретаційна;
- в) евристична;
- г) методологічна.

5.10. Яка з функцій юридичної науки полягає у поясненні сутності державно-правових явищ, причин їх виникнення й зміни, їх структури, функцій тощо:

- а) констатуюча;
- б) інтерпретаційна;
- в) евристична;
- г) методологічна.

Тема 2. Поняття, сутність і походження держави

Питання для обговорення

1. Поняття і ознаки держави.
2. Державний суверенітет.
3. Типологія держави.
4. Основні концепції (теорії) походження держави.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. У чому полягає відмінність у розумінні держави у вузькому та широкому значенні цього поняття?
- 1.2. Наведіть найбільш досконале (повне, логічно струнке і точне) визначення поняття «держава».
- 1.3. Охарактеризуйте основні ознаки держави.
- 1.4. Що розуміють під державним суверенітетом?
- 1.5. Чи можна ототожнювати поняття «суверенітет держави» та «суверенні права держави»?
- 1.6. Поясніть співвідношення понять «суверенітет держави», «народний суверенітет», «національний суверенітет».
- 1.7. Які ознаки відрізняють державу як організацію від інших організацій у соціально-неоднорідному суспільстві?
- 1.8. Що розуміють під типологією держав?
- 1.9. Охарактеризуйте основні підходи до типології держав.
- 1.10. Дайте коротку характеристику теорій походження держави. На який чинника виникнення держави наголошує кожна з цих теорій?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Історичні типи держави».
- 4.2. Скласти порівняльну таблицю змісту основних теорій походження держави.
- 4.3. Розробити структурно-логічну схему «Чинники виникнення держави».

5. Розв'язати тести:

5.1. Теорія, яка пов'язує виникнення держави із еволюцією суспільства від сім'ї (родини) до громади і до держави:

- а) теологічна;
- б) патріархальна;
- в) договірна;
- г) космічна.

5.2. Теорія, що пов'язує виникнення держави з появою приватної власності, майнової нерівності, поділом суспільства на класи:

- а) соціально-економічна;
- б) насильницька;
- в) психологічна;
- г) органічна.

5.3. Організація політичної влади у суспільстві, яка забезпечує його цілісність, функціонування та розвиток шляхом управління та координації інтересів різних соціальних груп:

- а) церква;
- б) держава;
- в) громадянське суспільство;
- г) демократія.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки держави:

- а) рівність членів суспільства;
- б) поширення влади на людей, що проживають на належній державі території;
- в) самоврядування;
- г) суверенітет.

5.5. Ознакою будь-якої держави є:

- а) наявність виборного органу влади;
- б) монополія на легальне застосування сили;
- в) наявність комунальної власності;
- г) розвиток взаємовигідних зв'язків з міжнародними організаціями.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки держави, що відрізняють її від влади у первісному суспільстві:

- а) влада не відокремлюється від суспільства;
- б) створюється система формально визначених, загальнообов'язкових правил поведінки;
- в) влада поширюється на всіх членів роду, на якій території вони б не перебували;
- г) влада виражає інтереси певної частини населення.

5.7. Політико-правова властивість державної влади, що виявляється в її верховенстві, незалежності, єдності та рівноправності з іншими суб'єктами міжнародних відносин:

- а) суверенітет народу;
- б) правова держава;
- в) державний суверенітет;
- г) громадянське суспільство.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно вказані типи держав за формаційним підходом:

- а) буржуазна;
- б) космічна;
- в) економічна;
- г) феодална.

5.9. Теорія, що пов'язує виникнення держави із результатом завоювання певних територій:

- а) соціально-економічна;
- б) насильницька;
- в) психологічна;
- г) органічна.

5.10. Теорія, що пояснює походження держави особливостями психіки людини, усвідомленням людьми необхідності певних моделей поведінки:

- а) соціально-економічна;
- б) насильницька;
- в) психологічна;
- г) органічна.

Тема 3. Функції держави

Питання для обговорення

1. Поняття функцій держави.
2. Класифікація функцій держави.
3. Внутрішні функції держави.
4. Зовнішні функції держави.
5. Правові форми і методи здійснення функцій держави.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Яке значення вчені-правники вкладають у поняття «функції держави»?
- 1.2. У чому полягають зміст і об'єкт кожної функції держави?
- 1.3. Наведіть перелік загальних ознак функцій держави.
- 1.4. Чи можна ототожнювати функції держави з функціями її окремих органів?
- 1.5. Які чинники впливають на зміну функцій держави?
- 1.6. Дайте загальну класифікацію функцій держави.
- 1.7. Охарактеризуйте внутрішні функції держави.
- 1.8. Охарактеризуйте зовнішні функції держави.
- 1.9. Що розуміють під правовими формами діяльності держави?
- 1.10. У чому полягає відмінність між правовими формами діяльності держави та фактичними (організаційними) формами реалізації функцій держави?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити схему взаємозв'язків між внутрішніми та зовнішніми функціями держави.
- 4.2. Скласти перелік найбільш актуальних функцій Української держави.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Основні напрями діяльності держави, які розкривають її соціальну сутність і призначення в суспільстві:
  - а) державна служба;
  - б) функції держави;
  - в) форми держави;
  - г) державний режим.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані функції держави за сферами суспільного життя:
  - а) основні;
  - б) економічні;
  - в) постійні;
  - г) політичні.
- 5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані функції держави за соціальним значенням державної діяльності:
  - а) внутрішні;
  - б) основні;
  - в) зовнішні;
  - г) неосновні.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані види функцій держави за часом їх здійснення:

- а) основні;
- б) постійні;
- в) неосновні;
- г) тимчасові.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані види функцій держави за їх територіальною спрямованістю:

- а) ідеологічні;
- б) внутрішні;
- в) основні;
- г) зовнішні.

5.6. Вкажіть, до якого виду функцій держави належить участь держави у розв'язанні глобальних господарських проблем:

- а) економічна;
- б) гуманістична;
- в) політична;
- г) культурно-виховна.

5.7. До правових форм здійснення функцій держави належить

- а) правотворча;
- б) економічна;
- в) нормативна;
- г) правозастосовча

5.8. До правових форм здійснення функцій держави належить:

- а) виховна;
- б) економічна;
- в) ідеологічна;
- г) інтерпретаційно-правова.

5.9. Функції держави, які слугують задоволенню інтересів суспільства як цілого та ґрунтуються на взаємодії і співробітництві різних класів, соціальних груп, прошарків населення:

- а) загальносоціальні;
- б) групові;
- в) класові;
- г) кланові.

5.10. Визначений законом (юридично оформлений) порядок здійснення компетентними органами і посадовими особами юридично значущих дій, спрямованих на здійснення певних функцій держави:

- а) державний режим;
- б) політичний режим;
- в) правова форма діяльності держави;
- г) форма держави.

Тема 4. Форми держави

Питання для обговорення

1. Поняття і структура форми держави.
2. Форма державного правління.
3. Форма державного устрою.
4. Політичний (державний) режим.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Яке розуміння змісту категорії «форма держави» є найбільш обґрунтованим у сучасній юридичній науці?
- 1.2. Які ознаки, що характеризують державу в її структурному і функціональному аспектах, становлять зміст поняття «форма держави»?
- 1.3. У чому полягає зв'язок між типом держави і формою держави?
- 1.4. Що розуміють у правознавстві під формою державного правління?
- 1.5. Охарактеризуйте монархічні форми державного правління.
- 1.6. Охарактеризуйте республіканські форми державного правління.
- 1.7. Що розуміють у правознавстві під формою державного устрою?
- 1.8. Охарактеризуйте унітарні держави.
- 1.9. Дайте характеристику федеративної форми держави, порівнявши її з іншими складними формами державного устрою.
- 1.10. Охарактеризуйте сутність і види державних режимів.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити класифікаційну схему типових і нетипових форм державного правління.
- 4.2. Скласти порівняльну таблицю рис демократичних і недемократичних державних режимів.

5. Розв'язати тести:

5.1. Система способів і засобів організації та здійснення державної влади:

- а) державне правління;
- б) державний устрій;
- в) форма держави;
- г) державний режим.

5.2. Назвіть елементи форми держави:

- а) державний режим;
- б) політична система;
- в) державний устрій;
- г) апарат держави.

5.3. Спосіб формування та функціонування вищих органів державної влади:

- а) форма державного правління;
- б) державний устрій;
- в) форма держави;
- г) державний режим.

5.4. Форма правління, при якій вища державна влада здійснюється повністю або частково однією особою і передається у спадок:

- а) республіка;
- б) монархія;
- в) демократія;
- г) конфедерація.

5.5. Форма державного правління, при якій вища державна влада здійснюється виборним органом, що обирається населенням на певний строк:

- а) республіка;
- б) монархія;
- в) демократія;
- г) конфедерація.

5.6. Об'єднання незалежних держав, необхідне для здійснення певних завдань, досягнення певної мети:

- а) монархія;
- б) федерація;
- в) автономія;
- г) конфедерація.

5.7. Яку форму державного правління характеризує така ознака – президент одночасно є главою держави та очолює виконавчу владу:

- а) президентська республіка;
- б) парламентська монархія;
- в) парламентська республіка;
- г) президентсько-парламентська республіка.

5.8. Союзна держава, що складається з територій суб'єктів, які мають обмежений суверенітет:

- а) унітарна держава;
- б) федерація;
- в) парламентська республіка;
- г) конфедерація.

5.9. Державний устрій, при якому складові частини держави не мають ознак державності (суверенітету):

- а) демократична держава;
- б) унітарна держава;
- в) авторитарна держава;
- г) федеративна держава.

5.10. У відповідях під якими номерами названі ознаки авторитарного режиму:

- а) політичний плюралізм;
- б) централізація влади;
- в) жорсткий контроль над опозицією;
- г) забезпечення правового статусу особи.

Тема 5. Демократична держава

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Чи можна вважати тотожними за змістом поняття «демократія», «самоврядування», «народовладдя»?
- 1.2. Охарактеризуйте сутність демократії та наведіть перелік її проявів у житті сучасного суспільства.
- 1.3. Які існують види демократії?
- 1.4. На які недоліки та переваги представницької демократії вказують учені?
- 1.5. Дайте визначення поняття «інститут демократії».
- 1.6. Назвіть найважливіші види інститутів демократії.
- 1.7. Кого називають суб'єктами демократії?
- 1.8. Дайте визначення поняття «принцип демократії».
- 1.9. Охарактеризуйте фундаментальні принципи демократії.
- 1.10. У чому полягають функції демократії?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для самостійного опрацювання.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити хронологічну схему «Історичні форми демократії».
- 4.2. Скласти порівняльну таблицю «Недоліки і переваги прямої та представницької демократії».

5. Розв'язати тести:

5.1. У відповідях під якими номерами названі ознаки демократичного державного режиму:

- а) виборність вищих органів влади;
- б) контроль над засобами масової інформації;
- в) гарантованість правового статусу особи;
- г) політичне багатоманіття.

5.2. У відповідях під якими номерами названі ознаки демократичного державного режиму:

- а) правовий характер діяльності органів держави;
- б) змагальний характер формування вищих органів влади;
- в) наявність ефективних механізмів у політичних партій щодо виявлення соціальних інтересів;
- г) відсутність політичного плюралізму.

5.3. Який з видів політичного режиму передбачає обмеження обсягу прав та свобод, недемократичні вибори, нерівні умов для правлячої та опозиційних партій:

- а) демократичний;
- б) авторитарний;
- в) монархічний;
- г) деспотичний.

5.4. Організація політичної влади більшості населення, яка забезпечує цілісність, функціонування та розвиток суспільства шляхом координації інтересів різних соціальних груп через демократичні інститути та управління загальносуспільними справами:

- а) форма правління;
- б) демократична держава;
- в) авторитарна держава;

г) політичний режим.

5.5. Позначте відповіді, у яких правильно названі ознаки демократичної держави:

- а) спрямованість діяльності на розв'язання загальносоціальних справ;
- б) широке застосування засобів примусу;
- в) вираз волі більшості населення через демократичні інститути;
- г) тотальне державне регулювання економіки.

5.6. Позначте відповіді, у яких правильно названі ознаки демократичної держави:

- а) розвинене приватне право;
- б) ідеологічний плюралізм;
- в) широке застосування засобів примусу;
- г) тотальне державне регулювання економіки.

5.7. Позначте відповіді, у яких правильно названі ознаки демократичної держави:

- а) децентралізація влади;
- б) широке застосування засобів примусу;
- в) передача владних повноважень органам самоврядування;
- г) тотальне державне регулювання економіки.

5.8. Позначте відповіді, у яких правильно названі внутрішні функції демократичних держав:

- а) централізоване управління економікою;
- б) пріоритетне забезпечення державних форм власності;
- в) створення демократичних інститутів;
- г) захист всіх форм власності.

5.9. Позначте відповіді, у яких правильно названі зовнішні функції демократичних держав:

- а) участь у розв'язанні глобальних економічних проблем;
- б) допомога населенню інших країн;
- в) відсутність договірних зв'язків з іншими державами;
- г) мілітаризація.

5.10. Безумовна вимога, яка впливає з самої суті демократії і висувається до всіх суб'єктів та інститутів демократії:

- а) функція демократії;
- б) інститут демократії;
- в) принцип демократії;
- г) метод демократії.

Тема 6. Механізм держави і державний апарат

Питання для обговорення

1. Механізм держави і його структура.
2. Державний апарат, принципи його організації та діяльності.
3. Загальна характеристика органів законодавчої, виконавчої та судової влади.
4. Організація здійснення влади на місцях

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що розуміють у юридичній науці під механізмом держави?
- 1.2. Які загальні риси мають всі державні організації?
- 1.3. Охарактеризуйте різновиди державних організацій і взаємозв'язки між ними.
- 1.4. Від чого залежить роль механізму держави в забезпеченні життєдіяльності суспільства?
- 1.5. Дайте визначення поняття «апарат держави». Як апарат держави співвідноситься з механізмом держави?
- 1.6. Що розуміють під органом держави? Наведіть перелік ознак державних органів.
- 1.7. Назвіть види органів держави.
- 1.8. Охарактеризуйте принципи організації та діяльності державного апарату.
- 1.9. Наведіть перелік функцій законодавчої, виконавчої та судової гілок влади.
- 1.10. Що розуміють під державною службою?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Види державної служби».
- 4.2. Розробити структурно-логічну схему «Апарат Української держави за Конституцією України».

5. Розв'язати тести:

5.1. Система державних органів, установ і підприємств, які здійснюють завдання та функції держави:

- а) апарат держави;
- б) механізм держави;
- в) орган держави;
- г) гілка державної влади.

5.2. Назвіть елементи механізму держави:

- а) політична партія;
- б) орган держави;
- в) державна установа;
- г) громадська організація.

5.3. Система органів держави, що здійснюють її завдання та функції:

- а) політична партія;
- б) орган держави;

- в) апарат держави;
- г) профспілкова організація.

5.4. Назвіть елементи апарату держави:

- а) державна установа;
- б) орган держави;
- в) політична партія;
- г) релігійна організація.

5.5. Структурно-організований колектив державних службовців та інших працівників, які наділені відповідними повноваженнями та необхідними засобами для виконання завдань та реалізації функцій держави:

- а) політична партія;
- б) орган держави;
- в) механізм держави;
- г) апарат держави.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки органу держави:

- а) є громадською організацією;
- б) складається із державних службовців;
- в) наділений державно-владними повноваженнями;
- г) завжди обирається народом.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані види органів держави за місцем у системі державного апарату:

- а) постійні;
- б) вторинні;
- в) колегіальні;
- г) первинні.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно вказані види органів держави за змістом (напрямом) діяльності:

- а) виборні органи;
- б) органи законодавчої влади;
- в) колегіальні органи;
- г) органи виконавчої влади.

5.9. У відповідях під якими номерами правильно вказані види органів держави за територіальним критерієм:

- а) постійні;
- б) центральні;
- в) колегіальні;
- г) місцеві.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно названі органи держави за часом здійснення повноважень:

- а) загальні;
- б) постійні;
- в) колегіальні;
- г) тимчасові.

Тема 7. Громадянське суспільство, політична система і держава

Питання для обговорення

1. Поняття та ознаки громадянського суспільства.
2. Поняття та структура політичної системи суспільства.
3. Партії в політичній системі суспільства.
4. Держава в політичній системі суспільства.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Якими історичними обставинами зумовлено розмежування понять «держава» і «громадянське суспільство»?
- 1.2. Дайте визначення поняття «громадянське суспільство».
- 1.3. Назвіть ознаки громадянського суспільства.
- 1.4. Поясніть відмінність між вузьким і широким розумінням політичної системи.
- 1.5. Охарактеризуйте елементи політичної організації суспільства (політичної системи у вузькому значенні).
- 1.6. Назвіть елементи політичної системи суспільства (в широкому значенні).
- 1.7. Охарактеризуйте основних суб'єктів політики.
- 1.8. Дайте визначення поняття «політична партія».
- 1.9. Які існують види політичних партій?
- 1.10. Чим зумовлено провідне місце держави в політичній системі суспільства?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Політична система суспільства (в широкому значенні)».
- 4.2. Скласти перелік характерних рис політичної свідомості сучасного українського суспільства.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Система державних засобів, за допомогою яких поведінка учасників суспільних відносин підпорядковується загальним суспільним інтересам:
  - а) моральна влада;
  - б) релігійна влада;
  - в) державна влада;
  - г) економічна влада.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки громадянського суспільства:
  - а) застосування засобів примусу;
  - б) наявність демократичних інститутів;
  - в) централізація економіки;
  - г) вільний розвиток всіх форм власності.
- 5.3. Спільність вільних і рівноправних осіб, кожній з яких держава гарантує юридичні можливості бути власником і брати активну участь у політичному житті:
  - а) родоплемінне суспільство;
  - б) держава;

- в) громадянське суспільство;
- г) сім'я.

5.4. Сукупність громадських інститутів, які сформовані на добровільних засадах, діють на основі самоврядування в межах закону, за посередництвом яких індивіди вільно реалізують свої основні природні права і свободи:

- а) родоплемінне суспільство;
- б) держава;
- в) громадянське суспільство;
- г) сім'я.

5.5. Система всіх політичних явищ, які існують у соціально неоднорідному суспільстві:

- а) правова система;
- б) політична система;
- в) державний механізм;
- г) державний апарат.

5.6. Система ідеологічних і психологічних елементів політичної системи суспільства:

- а) політичні відносини;
- б) політичні функції;
- в) політичні норми;
- г) політична свідомість.

5.7. Добровільні об'єднання людей, що виражають волю певних соціальних груп, прагнуть здобути або утримати державну владу та чинити вплив на політику держави відповідно до своєї програми:

- а) політичні партії;
- б) підприємства;
- в) громадські організації;
- г) державні органи.

5.8. Добровільні формування громадян (фізичних осіб), утворені ними на основі єдності інтересів для спільної реалізації своїх прав і свобод, досягнення особистих і громадських цілей, що діють на засадах самофінансування та самоврядування:

- а) об'єднання громадян;
- б) державні підприємства;
- в) комунальні підприємства;
- г) державні органи.

5.9. Врегульовані політичними нормами стосунки між політичними суб'єктами, у процесі яких суб'єкти набувають і реалізують права і обов'язки:

- а) політичні відносини;
- б) політичні функції;
- в) політичні норми;
- г) політична свідомість.

5.10. Вкажіть види політичних партій за представництвом у апараті держави:

- а) опозиційні;
- б) націоналістичні;
- в) правлячі;
- г) революційні.

Тема 8. Правова держава

Питання для обговорення

1. Концепція правової держави: історія виникнення та розвитку.
2. Поняття та ознаки правової держави.
3. Поняття і ознаки соціальної держави.
4. Шляхи формування соціальної, правової держави в Україні.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Ідеями яких мислителів минулого були закладені підвалини концепції правової держави?
- 1.2. Назвіть загальні ознаки правової держави та дайте їй визначення.
- 1.3. Що розуміють під верховенством (пануванням) права?
- 1.4. Яку роль у становленні правової держави відіграє громадянське суспільство?
- 1.5. У чому полягає принципова відмінність регулювання у правовій державі поведінки особи та діяльності державного органу?
- 1.6. Чи можна ототожнювати поняття «правова держава» і «соціальна держава»?
- 1.7. Дайте визначення поняття «соціальна держава».
- 1.8. Назвіть характерні ознаки соціальної держави.
- 1.9. Як відбувалося у світовій історії формування концепції соціальної держави та її втілення в суспільне життя?
- 1.10. Що говорить Конституція України 1996 року про характер (сутність) Української держави?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити порівняльну таблицю ознак правової і соціальної держав.
- 4.2. Скласти перелік основних перешкод на шляху формування правової держави в Україні.

5. Розв'язати тести:

5.1. Організація політичної влади, діяльність якої заснована на визначенні та реальному забезпеченні прав і свобод людини, верховенстві права і взаємній відповідальності особи та держави:

- а) держава;
- б) громадянське суспільство;
- в) правова держава;
- г) соціальна держава.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі основні риси правової держави:

- а) моноетнічність;
- б) основою є громадянське суспільство;
- в) наявність демократичного режиму;
- г) позаблоковий статус.

5.3. Організація політичної влади, яка створює необхідні умови для формування громадянського суспільства, всебічного розвитку особи завдяки ефективній системі соціального захисту:

- а) держава;
- б) громадянське суспільство;
- в) правова держава;
- г) соціальна держава.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки соціальної держави:

- а) федералізм;
- б) наявність ефективної системи соціального захисту;
- в) авторитаризм;
- г) забезпеченість правового статусу особи.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно названі принципи соціальної держави:

- а) парламентаризм;
- б) соціальне партнерство;
- в) консерватизм;
- г) соціальна рівність.

5.6. Характерною ознакою правової держави є:

- а) наявність політичних партій;
- б) панування права в усіх сферах державного і суспільного життя;
- в) наявність законодавчих органів держави;
- г) існування правоохоронних органів.

5.7. Спільність вільних і рівноправних осіб, кожній з яких держава гарантує юридичні можливості бути власником і брати активну участь у політичному житті:

- а) родоплемінне суспільство;
- б) держава;
- в) громадянське суспільство;
- г) сім'я.

5.8. Поділ державної влади на законодавчу, виконавчу та судову є ознакою:

- а) будь-якої держави;
- б) феодальної держави;
- в) правової держави;
- г) рабовласницької держави.

5.9. Держава, яка визнає людину найвищою соціальною цінністю, з метою забезпечення кожному гідного рівня життя перерозподіляє економічні блага відповідно до принципу соціальної справедливості, гарантує всім людям рівні умови вільного розвитку:

- а) індустріальна держава;
- б) громадянське суспільство;
- в) правова держава;
- г) соціальна держава.

5.10. Регулювання діяльності державних органів на основі спеціально-дозвільного правового режиму є характерною ознакою:

- а) суверенної держави;
- б) авторитарної держави;
- в) правової держави;
- г) поліцейської держави.

Тема 9. Держава, право та особа

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що розуміють під правом як загальносоціальним явищем?
- 1.2. Чому можливості суб'єктів суспільного життя позначають як терміном «право», так і терміном «свобода»?
- 1.3. Чим права і свободи людини відрізняються від прав і свобод громадянина?
- 1.4. Охарактеризуйте ознаки прав і свобод людини і громадянина.
- 1.5. Назвіть найважливіші Міжнародні документи в галузі прав людини.
- 1.6. Як юридична наука трактує обов'язок людини?
- 1.7. Охарактеризуйте «покоління» прав і свобод людини і громадянина.
- 1.8. Якими є основні цивілізаційні тенденції розвитку прав людини?
- 1.9. Наведіть класифікацію основних прав людини.
- 1.10. На які види юридична наука поділяє обов'язки людини?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

4.1. Скласти хронологічну таблицю «Історичні віхи становлення теорії і практики прав людини».

4.2. Розробити структурно-логічну схему «Гарантії суб'єктивних прав людини».

5. Розв'язати тести:

5.1. Закріплені у відповідних джерелах права і гарантовані державою суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи:

- а) об'єктивне право;
- б) правові відносини;
- в) правовий статус особи;
- г) правовий порядок.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правового статусу особи:

- а) національний;
- б) загальний;
- в) моральний;
- г) індивідуальний.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані види суб'єктивних прав особи за суб'єктивним складом:

- а) активні;
- б) колективні;
- в) пасивні;
- г) індивідуальні.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані види суб'єктивних прав особи за способом їх здійснення:

- а) активні;
- б) колективні;
- в) пасивні;
- г) індивідуальні.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані види суб'єктивних прав особи за змістом:

- а) активні;
- б) політичні;
- в) пасивні;
- г) соціальні.

5.6. Система міжнародних та внутрішньодержавних правових засобів забезпечення реалізації, охорони та захисту прав людини:

- а) правотворчість;
- б) правозастосування;
- в) юридичні гарантії;
- г) кодифікація.

5.7. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р. за своїми юридичними властивостями є документом:

- а) юридично обов'язковим;
- б) рекомендаційним;
- в) заохочувальним;
- г) інтерпретаційно-правовим.

5.8. Декларація про ліквідацію нетерпимості і дискримінації на основі релігії чи переконань 1981 р. за своїми юридичними властивостями є документом:

- а) юридично обов'язковим;
- б) рекомендаційним;
- в) імперативним;
- г) інтерпретаційно-правовим.

5.9. З точки зору часу і конкретно-історичних умов виникнення соціально-економічні та культурні права вважаються правами людини:

- а) першого «покоління»;
- б) другого «покоління»;
- в) третього «покоління»;
- г) четвертого «покоління».

5.10. Права людини і громадянина, які потребують відповідної забезпечувальної діяльності з боку держави і залежать від рівня її економічного розвитку, називають:

- а) негативними;
- б) позитивними;
- в) активними;
- г) пасивними.

Модуль II СУТНІСТЬ, НОРМА І ФОРМА ПРАВА

Тема 10. Поняття, сутність і походження права

Питання для обговорення

1. Поняття і різні прояви права.
2. Ознаки права.
3. Функції права і його соціальна цінність.
4. Співвідношення права і форм його зовнішнього прояву.
5. Головні підходи до праворозуміння.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Чому термін «право» вважається багатозначним?
- 1.2. Що юридична наука розуміє під природним правом?
- 1.3. Дайте визначення поняття «юридичне право» в об'єктивному та суб'єктивному аспектах. Поясніть взаємозв'язок цих аспектів.
- 1.4. Які ознаки притаманні позитивному праву? У чому полягає формальна визначеність цього права?
- 1.5. Охарактеризуйте функції права.
- 1.6. У чому полягає інструментальна, соціальна і власна цінність права?
- 1.7. Що розуміють під праворозумінням?
- 1.8. Назвіть основні підходи до праворозуміння, що склалися в юридичній науці, розташувавши їх у порядку найбільшої наукової обґрунтованості й актуальності для сьогодення.
- 1.9. Які теорії виникнення права Вам відомі?
- 1.10. Охарактеризуйте загальні історичні закономірності виникнення права. Що розуміють під мононормами?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Скласти порівняльну таблицю «Відмінності права від соціальних норм первіснообщинного ладу».
- 4.2. Розробити хронологічну схему «Історичні типи права».

5. Розв'язати тести:

5.1. В межах якого типу праворозуміння право трактується як система юридичних норм, встановлених та забезпечених державою:

- а) юридичний позитивізм;
- б) соціологічна юриспруденція;
- в) психологічна юриспруденція;
- г) інтегративна юриспруденція.

5.2. Вкажіть, яка з теорій передбачає можливість виникнення права із звичаїв, традицій:

- а) матеріалістична;
- б) позитивістська;
- в) історична;
- г) соціологічна.

5.3. Вкажіть, яка з теорій пояснює виникнення права необхідністю фіксації волі панівного класу в законі:

- а) матеріалістична;
- б) нормативістська;
- в) історична;
- г) соціологічна.

5.4. Система загальнообов'язкових, формально визначених правил поведінки, встановлених (санкціонованих) та забезпечених державою з метою регулювання, охорони та захисту суспільних відносин:

- а) природне право;
- б) об'єктивне юридичне право;
- в) суб'єктивне право;
- г) інтуїтивне право.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки об'єктивного юридичного права:

- а) встановлюється державою;
- б) не має форм зовнішнього виразу;
- в) являє собою єдину систему норм права;
- г) має декларативний характер.

5.6. Основні напрями впливу права на людину та суспільство, що розкривають його сутність і призначення:

- а) норми права;
- б) функції права;
- в) принципи права;
- г) джерела права.

5.7. Під якими номерами правильно вказані види загальносоціальних функцій права:

- а) інформаційна;
- б) охоронна;
- в) виховна;
- г) регулятивна.

5.8. До спеціально-юридичних функцій права належить:

- а) інформаційна;
- б) прогностична;
- в) виховна;
- г) регулятивна.

5.9. До спеціально-юридичних функцій права належить:

- а) орієнтаційна;
- б) охоронна;
- в) прогностична;
- г) виховна.

5.10. Жан Жак Руссо був прибічником теорії походження держави і права:

- а) органічної;
- б) географічної;
- в) природно-правової;
- г) патріархальної.

Тема 11. Принципи права

Питання для обговорення

1. Поняття і класифікація принципів права.
2. Загальнолюдські (цивілізаційні) принципи права.
3. Загальноправові принципи.
4. Міжгалузеві й галузеві принципи.
5. Принципи правових інститутів.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що розуміють під принципами права?
- 1.2. Охарактеризуйте можливі способи зовнішнього вираження принципів права. Чи можна вважати загальні ідеї (засади), що не закріплені у правових приписах, правовими принципами?
- 1.3. Обґрунтуйте провідну роль правових принципів у сфері права.
- 1.4. На які види (групи) поділяються принципи права?
- 1.5. Охарактеризуйте загальнолюдські принципи права. У чому полягає зміст принципу справедливості?
- 1.6. Як Ви розумієте відмінність між типологічними та конкретно-історичними принципами права?
- 1.7. Дайте характеристику загальносоціальних і спеціально-юридичних принципів права, порівнявши їх між собою.
- 1.8. Охарактеризуйте загальноправові принципи права.
- 1.8. Наведіть приклади міжгалузевих і галузевих принципів права та поясніть їх роль у правовому регулюванні.
- 1.9. Чи обґрунтованою є думка щодо існування принципів правових інститутів? Наведіть приклади таких принципів.
- 1.10. Назвіть найважливіші міжнародно-правові акти, в яких закріплено принципи права.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити максимально повну схему класифікації принципів права.
- 4.2. Виписати принципи права, закріплені у розділі 1 Конституції України.

5. Розв'язати тести:

5.1. Керівні засади (ідеї), які зумовлюються об'єктивними закономірностями існування і розвитку людини та суспільства і визначають зміст і спрямованість правового регулювання:

- а) функції права;
- б) принципи права;
- в) джерела права;
- г) норми права.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані види принципів права за сферою дії:

- а) принципи моралі;
- б) загальні принципи права;
- в) принципи релігії;
- г) галузеві юридичні принципи.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані види принципів системи права України:

- а) загальнолюдські принципи;
- б) галузеві принципи;
- в) типологічні принципи;
- г) принципи інститутів права.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні ознаки принципів права:

- а) містять індивідуальні приписи;
- б) мають загальний, засадничий характер;
- в) для виразу змісту використовують форму іншого джерела права;
- г) діють щодо персоніфікованих суб'єктів.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані види принципів права за сферою дії:

- а) інтерпретаційні;
- б) принципи інститутів права;
- в) складні;
- г) міжгалузеві.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані види принципів права за територією поширення:

- а) міжнародні;
- б) галузеві;
- в) внутрішньодержавні;
- г) складні.

5.7. Принцип свободи шлюбу належить до групи:

- а) загальноправових принципів;
- б) міжгалузевих принципів;
- в) галузевих принципів;
- г) загальнолюдських принципів.

5.8. Правові засади (ідеали), які зумовлюються певним рівнем розвитку людства (цивілізації), втілюють найпрогресивніші здобутки його правової історії, визначені у міжнародно-правових актах і повинні виступати універсальним критерієм становлення і розвитку національних правових систем – це принципи права:

- а) загальнолюдські;
- б) типологічні;
- в) конкретно-історичні;
- г) національні.

5.9. Керівні засади (ідеї), які властиві всім правовим системам певного історичного типу і відображають його соціально змістовну сутність – це принципи права:

- а) загальнолюдські;
- б) типологічні;
- в) конкретно-історичні;
- г) національні.

5.10. Принцип «дозволено все, що прямо не заборонено законом», належить до групи:

- а) загальноправових принципів;
- б) міжгалузевих принципів;
- в) галузевих принципів;
- г) принципів правових інститутів.

Тема 12. Право в системі соціальних норм

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що розуміють під соціальними нормами?
- 1.2. Назвіть загальні риси соціальних норм. У чому полягає їх об'єктивна обумовленість?
- 1.3. За якими критеріями класифікують соціальні норми?
- 1.4. Дайте визначення поняття «мораль», порівнявши його зі змістом поняття «право».
- 1.5. Назвіть спільні риси права і моралі. У чому полягає відмінність між цими соціальними регуляторами?
- 1.6. Що розуміють під звичаями і традиціями? Які спільні риси вони мають з правом?
- 1.7. Охарактеризуйте відмінність звичаїв і норм права.
- 1.8. У чому полягає сутність корпоративних норм? На які види їх поділяють?
- 1.9. Назвіть спільні риси та поясніть відмінність корпоративних і правових норм.
- 1.10. Чи існує взаємозв'язок між технічними і правовими нормами?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для самостійного опрацювання.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Скласти порівняльну таблицю рис правових, моральних, звичаєвих і корпоративних норм.
- 4.2. Письмово обгрунтувати свою позицію щодо такого твердження: «право – це юридично оформлена мораль».

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Назвіть види соціальних норм за способом їх встановлення і забезпечення:
  - а) технічні норми;
  - б) звичаєві норми;
  - в) математичні норми;
  - г) моральні норми.
- 5.2. Загальнообов'язкове, формально визначене правило поведінки, що встановлюється, санкціонується і охороняється державою з метою регулювання суспільних відносин:
  - а) норма моралі;
  - б) естетична норма;
  - в) норма права;
  - г) релігійна норма.
- 5.3. Охарактеризуйте співвідношення соціальних норм та норм права:
  - а) поняття правових норм та соціальних норм збігаються;
  - б) поняття соціальної норми є більш широким, норми права – це різновид соціальних норм;
  - в) соціальна норма є різновидом правової норми;
  - г) кожна соціальна норма є правовою, але не кожна правова норма є соціальною.
- 5.4. Правила поведінки загального характеру, які виникли в процесі історичного розвитку, виявляють волю певної частини населення або всього

суспільства, регулюють різні сфери суспільних відносин і забезпечуються різними засобами соціального впливу:

- а) норми права;
- б) політичні норми;
- в) соціальні норми;
- г) релігійні норми.

5.5. Назвіть види соціальних норм за змістом регульованих відносин:

- а) технічні норми;
- б) первинні норми;
- в) похідні норми;
- г) політичні норми.

5.6. Назвіть види соціальних норм за змістом регульованих відносин:

- а) економічні норми;
- б) первинні норми;
- в) похідні норми;
- г) релігійні норми.

5.7. Правило (стереотипний спосіб) поведінки, що склалося історично (протягом тривалого часу) внаслідок постійного й одноманітного його застосування у тотожних життєвих ситуаціях:

- а) звичай;
- б) норма моралі;
- в) норма права;
- г) естетична норма.

5.8. Правила поведінки, що встановлюються і забезпечуються політичними партіями, громадськими організаціями та іншими об'єднаннями громадян з метою реалізації інтересів своїх членів:

- а) естетичні норми;
- б) первинні норми;
- в) норми моралі;
- г) корпоративні норми.

5.9. Документальна форма закріплення тексту є спільною рисою:

- а) естетичних і моральних норм;
- б) первинних і вторинних норм;
- в) норм моралі і норм права;
- г) корпоративних і правових норм.

5.10. Примусовою силою держави забезпечені такі соціальні норми:

- а) моральні;
- б) звичасві;
- в) правові;
- г) естетичні.

Тема 13. Норми права

Питання для обговорення

1. Поняття і загальні ознаки норм права.
2. Види норм права. Спеціалізовані норми права.
3. Структура норми права: загальна характеристика.
4. Поняття і види гіпотез норм права.
5. Поняття і види диспозицій норм права.
6. Поняття і види санкцій норм права.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Як юридична наука визначає поняття «норма права»?
- 1.2. Назвіть ознаки норми права. У чому полягає її загальний характер?
- 1.3. Чому питання про структуру норм права є дискусійним у юридичній науці?
- 1.4. Назвіть і охарактеризуйте структурні елементи норми права.
- 1.5. Наведіть класифікацію диспозицій, гіпотез і санкцій норми права.
- 1.6. На які види поділяють норми права?
- 1.7. У чому полягають особливості спеціалізованих норм права? Яке призначення цих норм у механізмі правового регулювання?
- 1.8. У чому полягає відмінність між нормою права та нормативно-правовим приписом?
- 1.9. Які існують форми викладу норми права у статті нормативно-правового акта залежно від обсягу нормативного припису?
- 1.10. Які існують форми викладу норми права у статті нормативно-правового акта залежно від способу викладу?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Підготувати приклади всіх видів диспозицій, гіпотез і санкцій норми права з використанням чинних законодавчих актів України.
- 4.2. Знайти у чинному законодавстві України приклади прямого, відсилочного та банкетного викладу норм права.

5. Розв'язати тести:

5.1. Загальнообов'язкове правило поведінки, встановлене (санкціоноване) та забезпечене державою (державами) з метою регулювання, охорони та захисту суспільних відносин:

- а) нормативно-правовий припис;
- б) норма права;
- в) індивідуальний правовий припис;
- г) правочин.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки норми права:

- а) існує лише у свідомості особи;
- б) є загальнообов'язковою;
- в) має внутрішню будову (структуру);
- г) забезпечується виключно громадським впливом.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки норми права:

- а) вичерпує свою обов'язковість фактом застосування;

- б) адресована конкретним особам;
- в) регулює суспільні відносини;
- г) забезпечується примусовою діяльністю держави.

5.4. Частина норми права, яка визначає умови, обставини її дії:

- а) диспозиція;
- б) гіпотеза;
- в) санкція;
- г) презумпція.

5.5. Частина норми права, яка визначає права та обов'язки суб'єктів права, що виникають за наявності умов, передбачених гіпотезою норми:

- а) диспозиція;
- б) гіпотеза;
- в) санкція;
- г) фікція.

5.6. Частина норми права, яка визначає невиконані юридичні наслідки, що виникають у разі порушення вміщеного у нормі припису:

- а) диспозиція;
- б) гіпотеза;
- в) санкція;
- г) фікція.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правових норм за методом правового регулювання:

- а) уповноважуючи;
- б) імперативні;
- в) зобов'язуючі;
- г) диспозитивні.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно вказані види юридичних норм за функціями у правовому регулюванні:

- а) загальні;
- б) охоронні;
- в) диспозитивні;
- г) регулятивні.

5.9. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правових норм за характером диспозиції (прав і обов'язків суб'єктів):

- а) банкетні;
- б) уповноважуючи;
- в) похідні;
- г) зобов'язуючі.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно вказані види норм права за дією у часі:

- а) постійні;
- б) загальні;
- в) тимчасові;
- г) локальні.

Тема 14. Форми права

Питання для обговорення

1. Поняття і види форм права.
2. Правовий звичай.
3. Правовий (судовий і адміністративний) прецедент.
4. Нормативно-правовий договір.
5. Правова доктрина як джерело права.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. У яких значеннях у правознавстві вживаються терміни «форми права» та «джерела права»? Що називають формальними джерелами права?
- 1.2. Наведіть перелік усіх відомих науці форм закріплення правових норм та класифікуйте їх. Яка з них вважається найдавнішою?
- 1.3. Дайте визначення поняття «правовий звичай». У чому полягають особливості цього виду формальних джерел права?
- 1.4. Охарактеризуйте правовий (судовий та адміністративний) прецедент як формальне джерело права.
- 1.5. Дайте визначення поняття «нормативно-правовий договір». У чому полягають особливості цього виду формальних джерел права?
- 1.6. Чим нормативно-правовий договір відрізняється від індивідуально-правового договору?
- 1.7. Чи можна вважати правову доктрину джерелом (формою) права? Яку структуру має правова доктрина?
- 1.8. Порівняйте правовий звичай і нормативно-правовий договір.
- 1.9. Порівняйте нормативно-правовий договір і правовий прецедент.
- 1.10. Порівняйте правовий прецедент і правовий звичай.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Скласти порівняльну таблицю рис правових звичаїв, нормативно-правових договорів і правових прецедентів.
- 4.2. Скласти перелік видів формальних джерел права, які використовуються в Україні, розташувавши їх залежно від ролі у правовому регулюванні.

5. Розв'язати тести:

5.1. Спосіб об'єктивації норми права шляхом надання їй загально-обов'язковості:

- а) норма права;
- б) інститут права;
- в) зовнішня форма (джерело) права;
- г) правозастосовчий акт.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки формального джерела права:

- а) містить індивідуальний припис;
- б) містить нормативно-правовий припис;
- в) має загальнообов'язковий характер;
- г) врегульовує поведінку персоніфікованих суб'єктів.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні види формальних джерел права:

- а) правовий звичай;
- б) акт тлумачення права;
- в) нормативно-правовий акт;
- г) акт застосування права.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні види формальних джерел права:

- а) нормативно-правовий прецедент;
- б) громадська думка;
- в) правова доктрина;
- г) інтерпретаційний акт.

5.5. Письмовий юридичний акт суб'єктів договірної правотворчості, що містить норму чи принцип права:

- а) цивільно-правовий договір;
- б) нормативно-правовий акт;
- в) нормативно-правовий прецедент;
- г) нормативно-правовий договір.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні ознаки нормативно-правового договору:

- а) містить індивідуальний припис;
- б) містить норму права;
- в) поширює дію на персоніфікованих суб'єктів;
- г) має юридичну силу.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані види нормативно-правових договорів за кількісним складом:

- а) конституційно-правові;
- б) двосторонні;
- в) цивільно-правові;
- г) багатосторонні.

5.8. Правовий прецедент – це:

- а) правило поведінки, що склалося стихійно протягом тривалого часу і було санкціоноване державою;
- б) угода, що містить норми права;
- в) рішення з конкретної юридичної справи, ухвалене компетентним державним органом, яке стає обов'язковим зразком при вирішенні аналогічних справ у майбутньому;
- г) офіційний письмовий документ компетентного органу держави, в якому містяться норми права.

5.9. Письмовий юридичний акт правозастосовчого органу держави, що містить норму чи принцип права і набуває загальнообов'язкового характеру при вирішенні аналогічних справ:

- а) правовий звичай;
- б) нормативно-правовий акт;
- в) нормативно-правовий прецедент;
- г) нормативно-правовий договір.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно вказані види нормативно-правових прецедентів за суб'єктами правотворення:

- а) політичні;
- б) судові;

в) економічні;
адміністративні.

Тема 15. Нормативно-правовий акт

Питання для обговорення

1. Поняття і ознаки нормативно-правового акта.
2. Класифікація нормативно-правових актів.
3. Закон як нормативно-правовий акт вищої юридичної сили.
4. Підзаконні нормативно-правові акти, їх види.
5. Дія нормативно-правових актів.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що юридична наука розуміє під нормативно-правовим актом?
- 1.2. Назвіть ознаки нормативно-правового акта.
- 1.3. Дайте визначення поняття «юридична сила».
- 1.4. Назвіть переваги нормативно-правового акта над іншими видами форм права.
- 1.5. Які вимоги до нормативно-правового акта виробила юридична наука?
- 1.6. На які види поділяють нормативно-правові акти?
- 1.7. Охарактеризуйте закон як різновид формальних джерел права.
- 1.8. Дайте характеристику підзаконного нормативно-правового акта як різновиду формальних джерел права.
- 1.9. Охарактеризуйте дію нормативно-правових актів у часі.
- 1.10. Охарактеризуйте дію нормативно-правових актів у просторі і за колом осіб.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Письмово порівняти нормативно-правовий акт з іншими видами формальних джерел права (правовим звичаєм, нормативно-правовим договором, правовим прецедентом, правовою доктриною).
- 4.2. Письмово навести приклади прямої, зворотної та переживаючої дії нормативно-правових актів, використовуючи для цього законодавство України.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Письмовий юридичний акт правотворчого суб'єкта, що містить норму чи принцип права і є його одностороннім волевиявленням:
  - а) правовий звичай;
  - б) нормативно-правовий акт;
  - в) нормативно-правовий прецедент;
  - г) нормативно-правовий договір.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки нормативно-правового акта:
  - а) містить правила з'ясування смислу нормативного припису;
  - б) приймається правотворчим суб'єктом;
  - в) містить індивідуальний припис;
  - г) містить норму права.
- 5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки нормативно-правового акта:
  - а) має юридичну силу;
  - б) діє щодо певного кола осіб;

- в) містить індивідуальний припис;
- г) має письмову форму виразу.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно названі види нормативно-правових актів за обсягом та характером дії:

- а) акти застосування права;
- б) акти тлумачення права;
- в) нормативно-правові акти загальної дії;
- г) нормативно-правові акти виключної дії.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно названі види нормативно-правових актів за суб'єктами правотворення:

- а) акти застосування права;
- б) акти тлумачення права;
- в) нормативно-правові акти глави держави;
- г) нормативно-правові акти органів виконавчої влади.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно названі види нормативно-правових актів за юридичною силою:

- а) акти застосування права;
- б) акти тлумачення права;
- в) закони;
- г) підзаконні нормативно-правові акти.

5.7. Нормативно-правовий акт органу законодавчої влади або самого народу, який регулює найважливіші суспільні відносини, приймається в особливому порядку і має вищу юридичну силу:

- а) підзаконний нормативно-правовий акт;
- б) закон;
- в) акт застосування права;
- г) правотлумачний акт Конституційного Суду.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно названі види законів за юридичною силою:

- а) постанови законодавчого органу;
- б) рішення органів місцевого самоврядування;
- в) конституції;
- г) звичайні закони.

5.9. У відповідях під якими номерами правильно названі види законів за часом функціонування:

- а) постійні;
- б) декларативні;
- в) тимчасові;
- г) конституційні.

5.10. Нормативно-правовий акт компетентного правотворчого органу, що видається на підставі закону, відповідно до закону і для його виконання:

- а) підзаконний нормативно-правовий акт;
- б) закон;
- в) акт застосування права;
- г) правотлумачний акт.

Тема 16. Система права

Питання для обговорення

1. Поняття системи права, її структура.
2. Галузь права.
3. Підгалузь права.
4. Інститут права.
5. Публічне і приватне право.
6. Матеріальне і процесуальне право.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що юридична наука розуміє під системою права?
- 1.2. Наведіть перелік ознак системи права.
- 1.3. Як співвідносяться поняття «система права» і «правова система»?
- 1.4. Охарактеризуйте критерії, за якими здійснюється диференціація системи права (її поділ на структурні частини). У чому полягає відмінність між імперативним та диспозитивним методом правового регулювання?
- 1.5. Дайте визначення поняття «інститут права» та назвіть види інститутів права.
- 1.6. Що юридична наука називає підгалуззю права? Чи є підгалузь права обов'язковим компонентом кожної галузі права?
- 1.7. Дайте визначення поняття «галузь права» та поясніть її сутність і призначення у правовому регулюванні.
- 1.8. Які види (групи) галузей права виокремлюють у теорії права?
- 1.9. Охарактеризуйте сутність приватного і публічного права та взаємозв'язок між ними.
- 1.10. З яких галузей права складається система права України?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Структура системи права України».
- 4.2. Письмово вказати основні методи правового регулювання фундаментальних галузей права України.

5. Розв'язати тести:

5.1. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки системи права:

- а) обумовленість суспільними відносинами;
- б) забезпеченість засобами громадського впливу;
- в) первинним елементом є норма права;
- г) складається з індивідуальних правових приписів.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані галузі публічного права:

- а) цивільне право;
- б) адміністративне право;
- в) кримінально-процесуальне право;
- г) сімейне право.

5.3. Цілісний комплекс взаємопов'язаних чинних юридичних норм певної держави, що поділяється на галузі та інститути права:

- а) правова система;
- б) правовий кодекс;
- в) система права;
- г) «правова сім'я».

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані елементи системи права:

- а) нормативно-правовий припис;
- б) норма права;
- в) етична норма;
- г) нормативно-правовий акт.

5.5. Підсистема норм права, що регулює відносини між юридично рівними суб'єктами диспозитивним методом:

- а) інститут права;
- б) приватне право;
- в) галузь права;
- г) підгалузь права.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані види інститутів права за складом:

- а) матеріальні;
- б) прості;
- в) складні;
- г) процесуальні.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані галузі права:

- а) політичне право;
- б) конституційне право;
- в) цивільне право;
- г) матеріальне право.

5.8. Галузь права – це:

- а) загальнообов'язкове правило поведінки, що охороняється державою;
- б) система правових норм, що регулюють своїм особливим методом якісно однорідну сферу суспільних відносин;
- в) комплекс правових норм, що регулюють конкретний вид чи сторону однорідних суспільних відносин;
- г) офіційно-державний спосіб закріплення і зовнішнього вияву юридичних норм.

5.9. Сукупність прийомів та засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання однорідних суспільних відносин:

- а) предмет правового регулювання;
- б) інститут права;
- в) галузь права;
- г) метод правового регулювання.

5.10. Назвіть методи централізованого регулювання:

- а) владно-наказовий;
- б) координаційний;
- в) імперативний;
- г) локальний.

Тема 17. Система законодавства

Питання для обговорення

1. Система законодавства: поняття та співвідношення з системою права.
2. Структура вітчизняного законодавства.
3. Фактори формування та розвитку системи законодавства.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. У яких значеннях вживається термін «законодавство»?
- 1.2. Назвіть ознаки системи законодавства та сформулюйте визначення поняття «система законодавства».
- 1.3. Охарактеризуйте напрями взаємодії права і законодавства.
- 1.4. Поясніть відмінність між системою законодавства і системою права.
- 1.5. Дайте характеристику нормативно-правових актів, які є складовими системи законодавства, залежно від їх функціонального призначення.
- 1.6. Які елементи горизонтальної структури законодавства вирізняють за обсягом нормативного матеріалу?
- 1.7. Назвіть можливі варіанти співвідношення галузей законодавства і галузей права.
- 1.8. Охарактеризуйте ієрархічну (вертикальну) структуру системи законодавства.
- 1.9. Які фактори впливають на процес формування і розвитку системи законодавства?
- 1.10. Від чого залежить стабільність національного законодавства?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Структура системи законодавства України».
- 4.2. Письмово вказати основні чинники, які визначають якість законодавства України.

5. Розв'язати тести:

1. Належним чином сформований комплекс нормативно-правових приписів, що містяться у законах:
  - а) система права;
  - б) правова система;
  - в) система законодавства;
  - г) джерела права.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки системи законодавства:
  - а) є системою правозастосовчих актів;
  - б) є підсистемою системи нормативно-правових актів;
  - в) є системою індивідуальних правових приписів;
  - г) є підсистемою правової системи.
- 5.3. Первинним елементом системи законодавства є:
  - а) нормативно-правовий припис;
  - б) норма права;
  - в) підзаконний акт;

г) правочин.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані структурні частини системи законодавства:

- а) інститут права;
- б) інститут законодавства;
- в) індивідуальний правовий припис;
- г) галузь законодавства.

5.5. Вкажіть правильне співвідношення понять:

- а) система законодавства є складовою частиною системи права;
- б) система законодавства є складовою частиною правової системи;
- в) система права є складовою частиною системи законодавства;
- г) система законодавства і система права не пов'язані між собою.

5.6. Письмове викладення правила поведінки (принципу, дефініції тощо), структура якого обумовлюється в кожному окремому випадку структурою норми права:

- а) норма права;
- б) норма моралі;
- в) нормативно-правовий припис;
- г) інститут права.

5.7. Письмовий документ державного органу, який містить сукупність нормативно-правових приписів, спрямованих на регулювання окремої сфери суспільних відносин:

- а) нормативно-правовий припис;
- б) нормативно-правовий акт;
- в) інститут права;
- г) інститут законодавства.

5.8. Як форму існування права та спосіб надання юридичного значення нормам права характеризують:

- а) суб'єктивне право;
- б) природне право;
- в) загальносоціальне право;
- г) законодавство.

5.9. Система взаємопов'язаних законодавчих актів, що виступає засобом вираження і організації структури галузі права:

- а) галузь права;
- б) галузь законодавства;
- в) інститут права;
- г) інститут законодавства.

5.10. Галузі законодавства і галузі права можуть співвідноситися таким чином:

- а) галузь законодавства за обсягом повністю збігається з галуззю права;
- б) на базі однієї галузі права існують кілька галузей законодавства;
- в) галузь законодавства поєднує в собі норми кількох галузей права;
- г) всі відповіді є правильними.

Тема 18. Правоутворення

Питання для обговорення

1. Поняття і етапи правоутворення.
2. Функції, принципи й види правотворчості.
3. Стадії створення нормативно-правових актів.
4. Законодавча техніка: поняття і види.
5. Систематизація нормативно-правового матеріалу.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що юридична наука називає правоутворенням? На яких концепціях (теоріях) ґрунтується сучасне розуміння правоутворення?
- 1.2. Охарактеризуйте етапи процесу правоутворення.
- 1.3. Назвіть ознаки правотворчості та сформулюйте визначення поняття «правотворчість».
- 1.4. Дайте характеристику функцій правотворчості.
- 1.5. Назвіть загальнолюдські та спеціальні принципи правотворчості.
- 1.6. Які види правотворчості виокремлюють у теорії права?
- 1.7. Назвіть і охарактеризуйте стадії правотворчості.
- 1.8. Що розуміють під законодавчою технікою? Охарактеризуйте основні прийоми і засоби законодавчої техніки.
- 1.9. Які існують способи систематизації законодавства?
- 1.10. У чому полягає відмінність між кодифікацією та інкорпорацією нормативного матеріалу?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Стадії правотворчості».
- 4.2. Скласти порівняльну таблицю рис кодифікації, інкорпорації та консолідації законодавства.

5. Розв'язати тести:

5.1. Юридична діяльність владних суб'єктів, що спрямована на створення (об'єктивацію), зміну, припинення та систематизацію нормативно-правових приписів:

- а) правозастосування;
- б) правотворчість;
- в) правотлумачення;
- г) реалізація норм права.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки правотворчості:

- а) здійснюється будь-яким суб'єктом;
- б) спрямовується на встановлення, зміну чи припинення нормативно-правових приписів;
- в) є послідовним процесом, що складається із певних стадій;
- г) результати фіксуються в нормах моралі.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані принципи правотворчості:

- а) авторитарності;

- б) гласності;
- в) заідеологізованості;
- г) законності.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правотворчості за способом формування нормативно-правових приписів:

- а) тлумачення нормативно-правових приписів;
- б) створення нормативно-правових приписів;
- в) застосування нормативно-правових приписів;
- г) санкціонування нормативно-правових приписів

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані стадії правотворчості:

- а) встановлення юридично значущих фактів;
- б) створення індивідуального припису;
- в) підготовка проекту джерела права;
- г) оприлюднення (опублікування).

5.6. Правотворча діяльність органів законодавчої влади або народу, яка спрямована на створення, об'єктивацію, зміну, припинення та систематизацію нормативно-правових приписів:

- а) правозастосування;
- б) законотворчість;
- в) правотлумачення;
- г) реалізація права.

5.7. Сукупність засобів та прийомів створення (об'єктивації), зміни, припинення та систематизації нормативно-правових приписів:

- а) реалізація права;
- б) тлумачення права;
- в) правотворча техніка;
- г) індивідуальна юридична техніка.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно названі способи систематизації нормативно-правового матеріалу:

- а) консолідація;
- б) застосування нормативно-правових приписів;
- в) кодифікація;
- г) правотлумачення.

5.9. Спосіб систематизації, який полягає в об'єднанні нормативно-правових актів за певним критерієм в єдиному збірнику, без зміни змісту:

- а) правотворчість;
- б) промульгація;
- в) інкорпорація;
- г) кодифікація.

5.10. Спосіб систематизації, який полягає у змістовній переробці нормативно-правових приписів, пов'язаних спільним предметом регулювання, та об'єднанні їх у єдиному акті:

- а) правотворчість;
- б) реалізація нормативно-правових приписів;
- в) кодифікація;
- г) інкорпорація.

Модуль III РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА

Тема 19. Правові відносини

Питання для обговорення

1. Поняття і ознаки правових відносин.
2. Види правових відносин.
3. Суб'єкти правових відносин.
4. Суб'єктивні права, правомочність і юридичні обов'язки суб'єктів права.
5. Поняття і види об'єктів правових відносин.
6. Юридичні факти: поняття і класифікація.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Яке визначення поняття «правові відносини» пропонує сучасна юридична наука? У чому полягає соціальне призначення правовідносин?
- 1.2. Назвіть ознаки правових відносин.
- 1.3. Які види правовідносин Вам відомі?
- 1.4. Дайте теоретичну характеристику суб'єктів правовідносин. У чому полягають особливості держави як суб'єкта правовідносин?
- 1.5. Назвіть передумови виникнення правовідносин.
- 1.6. Що розуміють під правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю особи?
- 1.7. Охарактеризуйте суб'єктивне право як структурний елемент юридичного змісту правовідносин. Що розуміють під правомочністю?
- 1.8. Дайте характеристику юридичного обов'язку як структурного елемента юридичного змісту правовідносин.
- 1.9. Що розуміють під об'єктами правовідносин? Які види об'єктів правовідносин Вам відомі?
- 1.10. Сформулюйте визначення поняття «юридичні факти» і дайте їх класифікацію.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Структура правових відносин».
- 4.2. Письмово навести приклади різновидів юридичних фактів.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Передбачені нормами права зв'язки між суб'єктами права, що виникають у процесі здійснення ними юридичних прав та обов'язків:
  - а) суспільні відносини;
  - б) ідеологічні відносини;
  - в) правові відносини;
  - г) політичні відносини.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані юридичні передумови виникнення правовідносин:
  - а) встановлення спеціально уповноваженим суб'єктом;
  - б) правосуб'єктність;
  - в) акт застосування права;

г) юридичний факт.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі елементи складу правовідносин:

- а) юридичний факт;
- б) об'єкт правовідносин;
- в) суб'єкт правовідносин;
- г) акт правозастосування.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правовідносин за галузевою належністю:

- а) конституційні;
- б) прості;
- в) загальні;
- г) цивільні.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правовідносин за характером дій зобов'язаного суб'єкта:

- а) прості;
- б) пасивні;
- в) складні;
- г) активні.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правовідносин за часом здійснення:

- а) загальні;
- б) триваючі;
- в) конкретні;
- г) одноактні.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правовідносин за функціями у правовому регулюванні:

- а) матеріальні;
- б) регулятивні;
- в) охоронні;
- г) соціальні.

5.8. Передбачена нормами права можливість суб'єкта мати права і нести обов'язки:

- а) об'єктивне право;
- б) правоздатність;
- в) юридичний факт;
- г) дієздатність.

5.9. Передбачена нормами права можливість суб'єкта своїми діями набувати та здійснювати права і обов'язки:

- а) об'єктивне право;
- б) правоздатність;
- в) юридичний факт;
- г) дієздатність.

5.10. Передбачена нормами права здатність суб'єкта нести юридичну відповідальність за вчинення протиправних дій:

- а) правоздатність;
- б) юридична відповідальність;
- в) деліктоздатність;
- г) правосуб'єктність.

Тема 20. Правова поведінка

Питання для обговорення

1. Поняття, ознаки і види правової поведінки.
2. Поняття, ознаки і види правомірної поведінки особи.
3. Поняття, основні ознаки і сутність правопорушень.
4. Класифікація правопорушень.
5. Склад правопорушення.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Якими загальними ознаками характеризується правова поведінка?
- 1.2. Поясніть сутність правомірної поведінки та назвіть її ознаки.
- 1.3. Дайте характеристику різновидів правомірної поведінки.
- 1.4. Що розуміють під правопорушенням? У чому полягає соціальна сутність цього виду правової поведінки?
- 1.5. Охарактеризуйте ознаки протиправної поведінки.
- 1.6. Що розуміють під складом правопорушення? У чому полягає практичне призначення цієї юридичної конструкції?
- 1.7. Охарактеризуйте об'єкт правопорушення.
- 1.8. Дайте характеристику обов'язкових і факультативних елементів об'єктивної сторони правопорушення.
- 1.9. Охарактеризуйте суб'єкт правопорушення.
- 1.10. Якими ознаками характеризується суб'єктивна сторона правопорушення? Назвіть форми вини.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Скласти порівняльну таблицю ознак правомірної та протиправної поведінки.
- 4.2. Розробити структурно-логічну схему «Склад правопорушення».

5. Розв'язати тести:

5.1. Діяння суб'єкта права, що відповідає вимогам нормативно-правових приписів:

- а) протиправна поведінка;
- б) правозастосування;
- в) правотлумачення;
- г) правомірна поведінка.

5.2. Об'єктивна сторона правопорушення – це:

- а) дієздатна особа, яка скоїла правопорушення;
- б) протиправне діяння, його шкідливий (суспільно небезпечний) результат і причинний зв'язок між ними;
- в) суспільні відносини, що охороняються правом і на які посягає правопорушення;
- г) внутрішнє психічне ставлення особи до вчиненого нею протиправного діяння та його наслідків.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно вказані форми вини:

- а) умисел;
- б) мета;

- в) мотив;
- г) необережність.

5.4. За якою формою вини особа, яка вчинила правопорушення, усвідомлює шкідливий або небезпечний характер свого діяння, але не передбачає настання шкідливих чи небезпечних наслідків, хоча повинна була і могла їх передбачити:

- а) протиправна самовпевненість;
- б) прямий умисел;
- в) непрямий умисел;
- г) протиправна недбалість.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правомірної поведінки за ступенем активності:

- а) фізична;
- б) активна;
- в) конклюдентна;
- г) пасивна.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правомірної поведінки за галузевою належністю нормативно-правових приписів:

- а) конституційно-правова;
- б) пристосувальна;
- в) приватна;
- г) цивільно-правова.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правомірної поведінки за мотивами поведінки:

- а) активна;
- б) принципова;
- в) письмова;
- г) узвичаєна.

5.8. Як називається правомірна поведінка, що зумовлена страхом перед державним примусом (здійснюється під загрозою юридичної відповідальності):

- а) принципова;
- б) узвичаєна;
- в) маргінальна;
- г) конформістська.

5.9. Суспільно шкідливе або небезпечне, винне, протиправне діяння деліктоздатного суб'єкта, що є підставою застосування до нього юридичної відповідальності:

- а) правопорушення;
- б) правозастосування;
- в) правотлумачення;
- г) правомірна поведінка.

5.10. Протиправне діяння, його шкідливий чи небезпечний результат та причинний зв'язок між ними – це:

- а) суб'єкт правопорушення;
- б) об'єкт правопорушення;
- в) суб'єктивна сторона правопорушення;
- г) об'єктивна сторона правопорушення.

Тема 21. Юридична відповідальність

Питання для обговорення

1. Поняття і види юридичної відповідальності.
2. Загальні принципи юридичної відповідальності.
3. Мета і функції юридичної відповідальності.
4. Підстави і стадії юридичної відповідальності.
5. Обставини і підстави звільнення від юридичної відповідальності.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. У яких двох аспектах розглядають юридичну відповідальність у теорії права?
- 1.2. Назвіть ознаки ретроспективної юридичної відповідальності.
- 1.3. Чи можна ототожнювати юридичну відповідальність з державним примусом?
- 1.4. Існування яких видів юридичної відповідальності достатньою мірою обґрунтоване юридичною наукою?
- 1.5. Охарактеризуйте принципи юридичної відповідальності.
- 1.6. У чому полягає мета юридичної відповідальності?
- 1.7. Охарактеризуйте функції юридичної відповідальності.
- 1.8. Що вважають підставами юридичної відповідальності?
- 1.9. Які стадії виокремлюють у механізмі притягнення до юридичної відповідальності?
- 1.10. Охарактеризуйте правові інститути виключення юридичної відповідальності та звільнення від неї.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити схему, в якій показати співвідношення між галузями права та видами юридичної відповідальності.
- 4.2. Письмово порівняти підстави звільнення від кримінальної та цивільно-правової відповідальності.

5. Розв'язати тести:

5.1. Передбачений нормативно-правовим приписом обов'язок правопорушника зазнати негативних юридичних наслідків за вчинене правопорушення:

- а) правомірна поведінка;
- б) юридична відповідальність;
- в) деліктоздатність;
- г) політична відповідальність.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі загальні ознаки юридичної відповідальності:

- а) застосовується лише спеціально уповноваженим суб'єктом;
- б) зафіксована у політичних деклараціях;
- в) оголошена у залі судового засідання;
- г) забезпечується силою державно-правового примусу.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі функції юридичної відповідальності:

- а) попереджувальна;
- б) політична;
- в) економічна;
- г) каральна.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно названі принципи юридичної відповідальності:

- а) політичності;
- б) гуманізму;
- в) доцільності;
- г) ідеологічності.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно названі види юридичної відповідальності:

- а) кримінальна відповідальність;
- б) політична відповідальність;
- в) моральна відповідальність;
- г) цивільна відповідальність.

5.6. Підставою притягнення особи до юридичної відповідальності є:

- а) незнання особою вимог закону;
- б) наявність у поведінці особи складу правопорушення;
- в) знищення особою матеріальних цінностей;
- г) досягнення особою 18-річного віку.

5.7. Сумлінне виконання суб'єктом права приписів юридичних норм – це:

- а) перспективна юридична відповідальність;
- б) ретроспективна юридична відповідальність;
- в) позитивна юридична відповідальність;
- г) негативна юридична відповідальність.

5.8. Несприятливі наслідки особистого, майнового або організаційного характеру, вид і міра яких передбачені санкціями правових норм, що настають для конкретної особи у зв'язку із вчиненням нею правопорушення – це:

- а) правомірна поведінка;
- б) юридична відповідальність;
- в) деліктоздатність;
- г) політична відповідальність.

5.9. Притягнення до юридичної відповідальності здійснюється на підставі:

- а) акта застосування норми права;
- б) інтерпретаційно-правового акта;
- в) правореалізаційного акта;
- г) правочину.

5.10. У сфері суспільних відносин, врегульованих нормами трудового права, виникає юридична відповідальність:

- а) трудова;
- б) дисциплінарна;
- в) цивільна;
- г) матеріальна.

Тема 22. Реалізація норм права

Питання для обговорення

1. Поняття і форми реалізації правових норм.
2. Застосування норм права як особлива форма його реалізації.
3. Стадії застосування нормативних приписів.
4. Основні вимоги правильного застосування нормативних приписів.
5. Акти правозастосування: поняття, властивості, види.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що розуміють під реалізацією норм права? У чому полягає соціальна сутність правореалізації?
- 1.2. Чим реалізація класичних норм права відрізняється від реалізації спеціалізованих норм права?
- 1.3. Назвіть форми реалізації правових норм.
- 1.4. Дайте визначення і назвіть ознаки застосування норм права.
- 1.5. Назвіть обставини, за яких застосування права є необхідною умовою реалізації правових норм.
- 1.6. Які існують форми правозастосовчої діяльності?
- 1.7. Охарактеризуйте стадії правозастосування. Що називають юридичною кваліфікацією факту?
- 1.8. Які існують вимоги (принципи) правильного застосування норм права?
- 1.9. Якими ознаками характеризується акт застосування права?
- 1.10. Дайте класифікацію правозастосовчих актів.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Письмово порівняти ознаки використання, виконання і дотримання правових норм.
- 4.2. Навести приклад акта застосування права та проаналізувати його структуру.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Здійснення нормативно-правових приписів у правомірних діяннях суб'єктів суспільних відносин з метою задоволення відповідних інтересів:
  - а) створення нормативно-правових приписів;
  - б) реалізація нормативно-правових приписів;
  - в) тлумачення нормативно-правових приписів;
  - г) систематизація нормативно-правових приписів.
- 5.2. У відповідях під якими номерами правильно вказані форми реалізації нормативно-правових приписів за їх характером:
  - а) правовідносини;
  - б) дотримання;
  - в) тлумачення;
  - г) використання.
- 5.3. Активна чи пасивна форма реалізації уповноважуючих нормативно-правових приписів, що здійснюється суб'єктом за власним бажанням:
  - а) правотворення;
  - б) використання;

- в) виконання;
- г) дотримання.

5.4. Активна форма реалізації зобов'язуючих нормативно-правових приписів, що здійснюється незалежно від власного бажання суб'єкта:

- а) правотворення;
- б) використання;
- в) виконання;
- г) дотримання.

5.5. Пасивна форма реалізації забороняючих нормативно-правових приписів, що здійснюється незалежно від власного бажання суб'єкта:

- а) правотворення;
- б) використання;
- в) виконання;
- г) дотримання.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно вказані передумови, що викликають необхідність правозастосування:

- а) потреба в систематизації нормативно-правових приписів;
- б) відсутність достатніх підстав для здійснення суб'єктивного права;
- в) потреба у створенні нормативно-правових приписів;
- г) потреба у визнанні певних обставин юридично значимими.

5.7. У відповідях під якими номерами правильно вказані ознаки застосування нормативно-правових приписів:

- а) є діяльністю компетентних суб'єктів;
- б) спрямоване на створення передумов для реалізації нормативно-правових приписів;
- в) спрямоване на створення норми права;
- г) є діяльністю будь-якого дієздатного суб'єкта.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні стадії застосування нормативно-правових приписів:

- а) підготовка проекту нормативно-правового акта;
- б) встановлення фактичних обставин справи;
- в) вибір нормативно-правового припису, що підлягає застосуванню;
- г) оголошення нормативно-правового акта.

5.9. У відповідях під якими номерами правильно вказані основні правозастосовчі дії, які здійснюються на стадії встановлення фактичних обставин справи:

- а) нормативне тлумачення нормативно-правового акта;
- б) збір та процесуальне закріплення юридично значимих фактів;
- в) дослідження і доказування достатності та достовірності фактів;
- г) оголошення нормативно-правового акта.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно вказані види правозастосовчих актів за функціями у правовому регулюванні:

- а) забороняючі;
- б) регулятивні;
- в) зобов'язуючі;
- г) охоронні.

Тема 23. Тлумачення норм права

Питання для обговорення

1. Поняття і сутність тлумачення норм права.
2. Способи тлумачення норм права.
3. Офіційне та неофіційне тлумачення норм права.
4. Тлумачення норм права за обсягом їх правового змісту.
5. Правотлумачні (інтерпретаційні) акти, їх види та властивості.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Як юридична наука визначає поняття «тлумачення норм права»?
- 1.2. Чим тлумачення-з'ясування відрізняється від тлумачення-роз'яснення?
- 1.3. Чим зумовлена необхідність правотлумачення?
- 1.4. Охарактеризуйте граматичний (словесний, філологічний, мовний) спосіб тлумачення норм права
- 1.5. Дайте характеристику логічного способу тлумачення правових приписів.
- 1.6. Чим характеризується систематичний спосіб тлумачення норм права?
- 1.7. У чому полягає історичне, телеологічне та спеціально-юридичне тлумачення норм права?
- 1.8. Охарактеризуйте офіційне та неофіційне тлумачення норм права.
- 1.9. У чому полягає різниця між адекватним (буквальним), поширювальним та обмежувальним правотлумаченням?
- 1.10. Охарактеризуйте інтерпретаційно-правові акти.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Навести приклади поширювального та обмежувального тлумачення правових норм.
- 4.2. Навести приклади офіційного автентичного та офіційного легального роз'яснення правових норм.

5. Розв'язати тести:

5.1. Пізнавальна діяльність щодо встановлення змісту норм права, які об'єктивовані через нормативно-правові приписи відповідних джерел права, з метою правильного їх застосування та реалізації:

- а) інкорпорація нормативно-правових приписів;
- б) створення нормативно-правових приписів;
- в) тлумачення нормативно-правових приписів;
- г) облік нормативно-правових приписів.

5.2. Діяльність щодо встановлення змісту норми права, яка не виходить за межі свідомості інтерпретатора:

- а) тлумачення-роз'яснення;
- б) систематичне тлумачення;
- в) цільове тлумачення;
- г) тлумачення-з'ясування.

5.3. Сукупність мовних засобів і прийомів, що використовуються для граматичного аналізу нормативно-правового припису з метою встановлення змісту об'єктивованої у ньому норми права:

- а) спосіб історичного тлумачення;
- б) спосіб логічного тлумачення;

- в) спосіб систематичного тлумачення;
- г) спосіб філологічного тлумачення.

5.4. Вкажіть вид тлумачення-роз'яснення нормативно-правових приписів, що поширюється лише на конкретний випадок, з приводу якого здійснюється інтерпретація:

- а) нормативне;
- б) логічне;
- в) історичне;
- г) казуальне.

5.5. Сукупність прийомів та засобів, які використовуються для аналізу конкретно-історичних умов прийняття джерела права з метою встановлення змісту відповідних норм права, що в них об'єктивовані:

- а) спосіб історичного тлумачення;
- б) спосіб логічного тлумачення;
- в) спосіб систематичного тлумачення;
- г) спосіб філологічного тлумачення.

5.6. Сукупність прийомів та засобів, які використовуються для виявлення цілей джерела права з метою встановлення змісту норм права, що в них об'єктивовані:

- а) спосіб телеологічного тлумачення;
- б) спосіб логічного тлумачення;
- в) спосіб систематичного тлумачення;
- г) спосіб філологічного тлумачення.

5.7. Сукупність прийомів та засобів юридичної техніки, які використовуються для аналізу юридичних термінів, понять, конструкцій, що містяться у відповідних джерелах права, з метою встановлення змісту об'єктивованих у них норм права:

- а) спеціально-юридичний спосіб тлумачення;
- б) спосіб логічного тлумачення;
- в) спосіб систематичного тлумачення;
- г) спосіб філологічного тлумачення.

5.8. Вкажіть як називається вид тлумачення-роз'яснення нормативно-правових приписів, що здійснюється самим суб'єктом правотворення:

- а) логічне;
- б) аутентичне;
- в) філологічне;
- г) систематичне.

5.9. Вкажіть, як називається вид тлумачення-роз'яснення нормативно-правових приписів, що здійснюється спеціально на це уповноваженим суб'єктом:

- а) цільове;
- б) логічне;
- в) делеговане;
- г) аутентичне.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно вказані види тлумачення норм права за обсягом:

- а) цільове;
- б) буквальне;
- в) обмежувальне;
- г) казуальне.

Тема 24. Законність і правопорядок

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що в юридичній науці розуміють під законністю?
- 1.2. Охарактеризуйте принципи законності.
- 1.3. Яким чином демократія може впливати на законність? Яке значення має законність для становлення і розвитку демократії?
- 1.4. Охарактеризуйте функції законності.
- 1.5. Дайте визначення поняття «правовий порядок» і назвіть ознаки правопорядку.
- 1.6. Яку структуру має правопорядок?
- 1.7. Які існують види правопорядку?
- 1.8. Назвіть спільні риси права, законності та правопорядку.
- 1.9. Поясніть відмінності між правом, законністю і правопорядком.
- 1.10. Чи можна ототожнювати правовий порядок з громадським порядком?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для самостійного опрацювання.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Гарантії законності і правопорядку».
- 4.2. Назвати основні чинники, які послаблюють режим законності в Україні.

5. Розв'язати тести:

5.1. Режим (стан) відповідності суспільних відносин законам і підзаконним нормативно-правовим актам держави, який утворюється в результаті їх неухильного здійснення всіма суб'єктами права:

- а) правопорядок;
- б) законослухняність;
- в) законність;
- г) дисциплінованість.

5.2. Вкажіть відповіді, в яких правильно названо аспекти законності:

- а) необхідність виконувати норми права;
- б) додержання і виконання норм права (законів) органами держави, посадовими особами, громадянами та їх об'єднаннями;
- в) загальна і категорична вимога правомірної поведінки суб'єктів суспільних відносин у сфері як правотворчості, так і правореалізації;
- г) всі відповіді є правильними.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі принципи законності:

- а) верховенства права;
- б) політичності;
- в) невідворотності;
- г) довільності.

5.4. У відповідях під якими номерами правильно названі напрями впливу демократії на законність:

- а) видання демократичних за змістом законів, що сприяє їх точному і неухильному виконанню і додержанню всіма суб'єктами суспільних відносин;
- б) встановлення підконтрольності держави народу, що зумовлює виникнення її правового обов'язку діяти тільки в межах права;

в) утвердження принципу рівності громадян перед законом, рівності їх прав, свобод і обов'язків, їх правової охорони та захисту;

г) всі відповіді є правильними.

5.5. У відповідях під якими номерами правильно названі функції законності:

а) задоволення інтересів панівної верстви населення;

б) забезпечення верховенства закону;

в) евристична;

г) екологічна.

5.6. У відповідях під якими номерами правильно названі юридичні гарантії законності за характером юридичної діяльності:

а) муніципальні;

б) правозастосовчі;

в) превентивні;

г) правороз'яснювальні.

5.7. Стан упорядкованості (врегульованості, організованості) суспільних відносин, який утворюється, існує і функціонує внаслідок фактичної реалізації правових норм відповідно до принципу законності:

а) правопорядок;

б) законослухняність;

в) законність;

г) дисциплінованість.

5.8. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки правопорядку:

а) є антиподом анархії;

б) є фактичним правовим станом;

в) має вольовий характер;

г) всі відповіді є правильними.

5.9. У відповідях під якими номерами правильно названі види правопорядку залежно від впливу права (його структурних частин) на процес формування правопорядку:

а) загальний;

б) частковий;

в) галузевий;

г) партикулярний.

5.10. У відповідях під якими номерами правильно названі спільні риси громадського порядку і правопорядку:

а) є суспільними явищами;

б) виникають як результат реалізації соціальних норм;

в) мають вольовий та нормативний характер;

г) всі відповіді є правильними.

Тема 25. Правова свідомість і правова культура

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Що в юридичній науці розуміють під правосвідомістю?
- 1.2. Назвіть риси правосвідомості.
- 1.3. Дайте характеристику функцій правосвідомості.
- 1.4. Охарактеризуйте структурні елементи правосвідомості, які виокремлюють за змістом правових поглядів.
- 1.5. Назвіть структурні елементи правосвідомості, які виокремлюють за формою (способом) відображення правової дійсності.
- 1.6. Дайте порівняльну характеристику правової психології та правової ідеології.
- 1.7. Назвіть види правосвідомості.
- 1.8. Охарактеризуйте спільні та відмінні риси правосвідомості й позитивного права.
- 1.9. Які існують форми впливу правосвідомості на право?
- 1.10. Як співвідносяться поняття «правосвідомість» і «правова культура»?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Структура правосвідомості».
- 4.2. Скласти перелік рис правосвідомості сучасного українського суспільства, які свідчать про її деформації.

5. Розв'язати тести:

5.1. Система понять, поглядів, уявлень та почуттів з приводу чинного або бажаного юридичного права, а також діяльності, пов'язаної з цим правом:

- а) суб'єктивна сторона правопорушення;
- б) правова свідомість;
- в) правовий менталітет;
- г) державна ідеологія.

5.2. У відповідях під якими номерами правильно названі функції правосвідомості:

- а) пізнавальна;
- б) правозастосовча;
- в) правороз'яснювальна;
- г) оціночна.

5.3. У структурі правосвідомості виділяють такі елементи:

- а) знання права;
- б) правові оцінки;
- в) правові установки;
- г) всі відповіді є правильними.

5.4. Сукупність правових установок індивіда чи спільноти, яка безпосередньо формує внутрішній план, програму діяльності цього суб'єкта в юридично значущих ситуаціях:

- а) правова орієнтація;
- б) правова оцінка;
- в) правова установка;
- г) правове уявлення.

5.5. За формою (способом) відображення правової дійсності у структурі правової свідомості розрізняють такі елементи:

- а) поняття про правові явища;
- б) правові акти;
- в) правові почуття;
- г) правові доктрини.

5.6. Сукупність настроїв, почуттів, емоцій, переживань з приводу окремих правових явищ чи права в цілому позначають терміном:

- а) правова ідеологія;
- б) правова доктрина;
- в) правова психологія;
- г) правове вчення.

5.7. Сукупність ідей, принципів, теорій, концепцій, які в систематизованій формі відображають і оцінюють правову дійсність, позначають терміном:

- а) правова ідеологія;
- б) науково-правова школа;
- в) правова психологія;
- г) правове вчення.

5.8. Які елементи в структурі правової психології вважаються динамічними:

- а) правові звичаї;
- б) правові переживання;
- в) правові почуття;
- г) правові традиції.

5.9. Правосвідомість, що формується на основі повсякденного досвіду людей у сфері правового регулювання і має емоційний, поверховий характер:

- а) буденна;
- б) професійна;
- в) наукова;
- г) теоретична.

5.10. Правосвідомість, яка має систематизований характер і характеризується вмінням її носія оперувати правовими категоріями, принципами, теоріями, концепціями, здійснювати широкі і глибокі узагальнення правового матеріалу:

- а) буденна;
- б) професійна;
- в) побутова;
- г) теоретична.

Тема 26. Правове регулювання суспільних відносин

Питання для обговорення

1. Поняття правового регулювання.
2. Способи, методи і типи правового регулювання. Правовий режим.
3. Види правового регулювання.
4. Механізм правового регулювання.
5. Ефективність правового регулювання.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. Як юридична наука визначає поняття «правове регулювання»? Чи існує різниця між правовим регулюванням і правовим впливом?
- 1.2. Назвіть специфічні риси правового регулювання.
- 1.3. Охарактеризуйте види сфер правового регулювання.
- 1.4. Що називають предметом правового регулювання?
- 1.5. Які існують способи правового регулювання?
- 1.6. Сформулюйте визначення поняття «метод правового регулювання» і назвіть види методів правового регулювання.
- 1.7. Дайте характеристику типів правового регулювання.
- 1.8. Що розуміють під правовим режимом?
- 1.9. Охарактеризуйте види правового регулювання.
- 1.10. З чого складається і як функціонує механізм правового регулювання?

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Розробити структурно-логічну схему «Чинники, від яких залежить ефективність правового регулювання».
- 4.2. Навести приклади суспільних відносин, які підлягають централізованому, координаційному та автономному правовому регулюванню.

5. Розв'язати тести:

5.1. Здійснюваний за допомогою правових норм та інших юридичних засобів владний вплив на суспільні відносини з метою їх упорядкування, охорони та розвитку:

- а) державне управління;
- б) правове регулювання;
- в) правозастосовча діяльність;
- г) правотворча діяльність.

5.2. Ділянка соціального простору, яка в принципі може бути врегульована правом:

- а) сфера можливого (потенційного) правового регулювання;
- б) сфера необхідного правового регулювання;
- в) сфера законодавчого (легального) регулювання;
- г) сфера правореалізуючого регулювання.

5.3. У відповідях під якими номерами правильно названі ознаки відносин, які належать до предмета правового регулювання:

- а) є вольовими;
- б) піддаються зовнішньому контролю;
- в) є сталими, повторюваними, типовими суспільними відносинами, ознаки

яких в узагальненому вигляді можуть бути зафіксовані у правових приписах;

г) всі відповіді є правильними.

5.4. Первинні засоби правового впливу на поведінку людей, пов'язані з наділенням їх суб'єктивними юридичними правами або покладанням на них суб'єктивних юридичних обов'язків:

- а) способи правового регулювання;
- б) методи правового регулювання;
- в) методи державного управління;
- г) методи юридичної науки.

5.5. Спосіб правового регулювання, який полягає в наданні особі суб'єктивного юридичного права, тобто можливості самостійно приймати рішення щодо реалізації передбачених правовими нормами варіантів власної поведінки:

- а) зобов'язування;
- б) примус;
- в) дозвіл;
- г) заборона.

5.6. Спосіб правового регулювання, який полягає у покладенні на учасників регламентованих правом суспільних відносин суб'єктивних юридичних обов'язків активного змісту:

- а) зобов'язування;
- б) примус;
- в) дозвіл;
- г) заборона.

5.7. Специфічний спосіб владного впливу держави на суспільні відносини, здійснюваного за допомогою правових норм та інших юридичних засобів:

- а) спосіб правового регулювання;
- б) метод правового регулювання;
- в) метод державного управління;
- г) метод юридичної науки.

5.8. Спосіб сполучення загальних юридичних дозволів і загальних юридичних заборон:

- а) спосіб правового регулювання;
- б) метод правового регулювання;
- в) метод державного управління;
- г) тип правового регулювання.

5.9. На юридичній формулі «дозволено все, крім того, що прямо заборонено законом» будується тип правового регулювання:

- а) загальнодозвільний;
- б) загальнозабороняючий;
- в) спеціальнодозвільний;
- г) юридично-регламентаційний.

5.10. Певний порядок правового регулювання, який забезпечується через особливе поєднання залучених для його здійснення способів, методів і типів правового регулювання:

- а) правовий режим;
- б) правове регулювання;
- в) правовий порядок;
- г) тип правового регулювання.

Тема 27. Правові системи світу

Питання для обговорення

1. Поняття і структура правової системи.
2. Класифікація правових систем.
3. Романо-германська правова сім'я.
4. Англо-американська правова сім'я.
5. Сім'я релігійного права.
6. Сім'я традиційного права.

Питання та завдання для самоперевірки і контролю засвоєння знань:

1. Дати відповідь на контрольні питання:

- 1.1. У яких значеннях у правознавстві вживається термін «правова система»?
- 1.2. Охарактеризуйте структуру та функції правової системи.
- 1.3. У які групи (сім'ї) та за якими критеріями об'єднують правові системи в юридичній науці?
- 1.4. Охарактеризуйте романо-германську правову сім'ю.
- 1.5. Дайте характеристику англо-американського права.
- 1.6. Чим характеризується мусульманське право?
- 1.7. В чому полягають характерні риси індуського права?
- 1.8. Охарактеризуйте іудейське право.
- 1.9. Чим далекосхідне право відрізняється від права країн Європи?
- 1.10. Назвіть характерні риси звичаєвого права держав Африки, Азії та Океанії.

2. Скласти термінологічний словник до теми.

3. Скласти опорний конспект питань для обговорення на семінарському занятті.

4. Виконати завдання:

- 4.1. Письмово порівняти риси правових систем, що належать до романо-германської та англо-саксонської правових сімей.
- 4.2. Вказати правову сім'ю, до якої належить правова система України, письмово обґрунтувавши свою думку.

5. Розв'язати тести:

- 5.1. Для романо-германської правової сім'ї характерні переваги:
  - а) приватного права над публічним;
  - б) процесуального права над матеріальним;
  - в) інституційної структури над галузевою;
  - г) практики над доктриною.
- 5.2. Історичною особливістю романо-германської правової сім'ї є принцип первинності:
  - а) публічного права;
  - б) національного права;
  - в) приватного права;
  - г) загального права.
- 5.3. Наявність розвиненого законодавства характеризує таку правову сім'ю:
  - а) англо-американську;
  - б) традиційну;
  - в) романо-германську;
  - г) релігійну.

5.4. Право справедливості, що покликане доповнювати загальне право, виникло в Англії шляхом винесення рішень:

- а) королевою;
- б) лордом-канцлером;
- в) прем'єр-міністром;
- г) парламентом.

5.5. Визнання судової практики джерелом права характеризує правові системи, що належать до сім'ї:

- а) англо-американського права;
- б) традиційного права;
- в) романо-германського права;
- г) загального права.

5.6. У традиційному праві Далекого Сходу історично найважливішим регулятором суспільних відносин є:

- а) законодавство;
- б) етика (мораль);
- в) релігійні норми;
- г) прецедентне право.

5.7. Сукупність всіх юридичних явищ, що існують у певній державі або групі однотипних держав:

- а) система права;
- б) правова система;
- в) політична система;
- г) державний механізм.

5.8. Правові системи таких країн, як Франція, Німеччина, Італія, Бельгія, Іспанія, Швейцарія, Португалія, Австрія, Угорщина, належать до правової сім'ї:

- а) англо-американського права;
- б) традиційного права;
- в) романо-германського права;
- г) загального права.

5.9. Правові системи таких країн, як Австралія, Канада, Нова Зеландія, належать до правової сім'ї:

- а) континентального права;
- б) традиційного права;
- в) романо-германського права;
- г) загального права.

5.10. Не передбачає поділу на приватне і публічне право:

- а) англо-американське право;
- б) право континентальної Європи;
- в) романо-германське право;
- г) загальне право.